

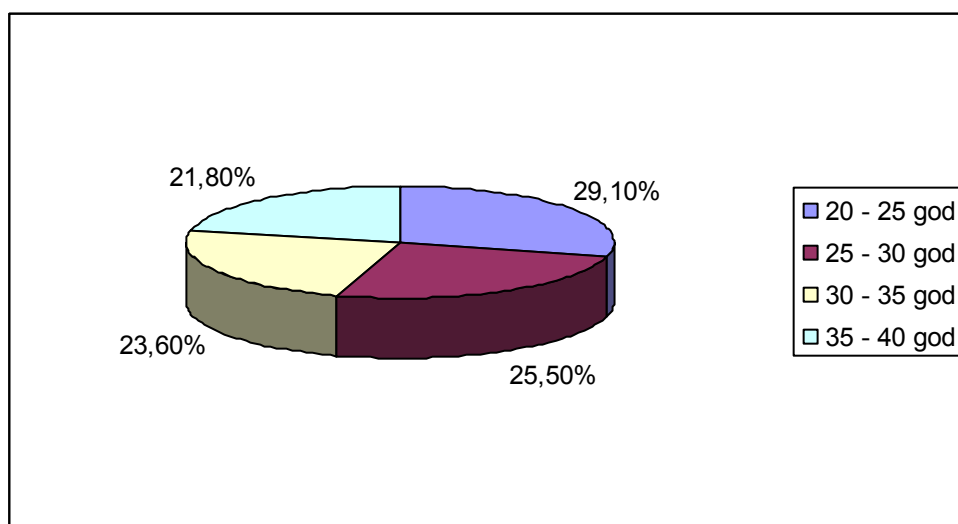
„IZ MOG UGLA“

Rezultati ankete o motivaciji za zapošljavanje osoba sa invaliditetom u Novom Sadu

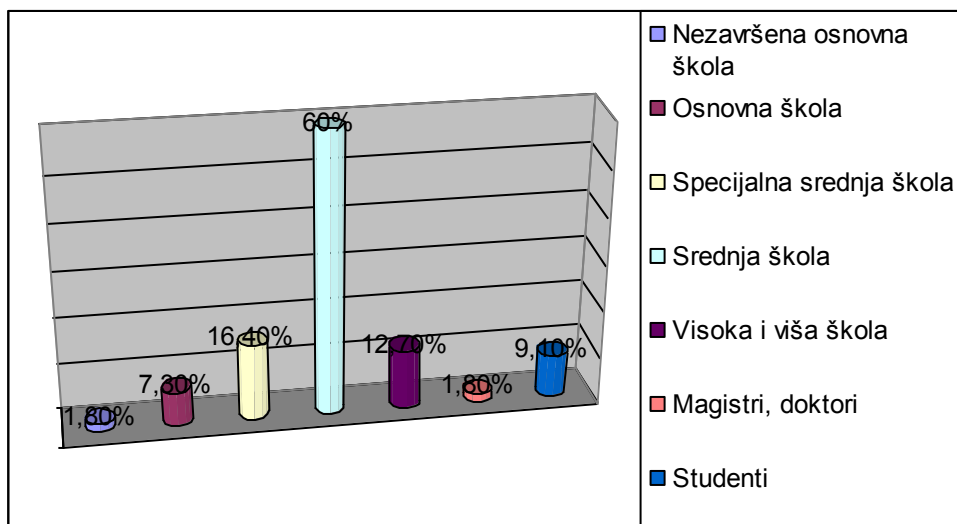
Cilj projekta u okviru kojeg je izvršeno ispitivanje je doprinos razvijanju „po meri krojenih“ programa podrške za zapošljavanje osoba sa invaliditetom u Novom Sadu i okolini kroz utvrđivanje njihove motivacije za rad i potrebe za sticanjem specifičnih veština i znanja. Zato su anketom obuhvaćena pitanja koja se odnose uglavnom na vrstu i stepen dosadašnjeg angažovanja ispitanika, stepen obrazovanja, njihove stavove o radu i motivaciju kada je reč o ovoj temi.

Uzorak su činili odrasli ispitanici (24) i ispitanice (31) starosti od 20 do 40 godina, različitih vrsta i stepena invaliditeta. Među njima, 16-toro su starosti 20-25 godina, 14-toro su starosti 25-30 godina, 13-toro su starosti 30-35 godina i 12-toro starosti 35-40 godina.

Nezavršenu osnovnu školu ima 1 ispitanik, završenu osnovnu školu njih 4, specijalnu srednju školu 9, redovnu srednju školu najviše njih, 33, visoku i višu školu njih 7. Naučni stepen ima jedan ispitanik i petoro ih je studenata.

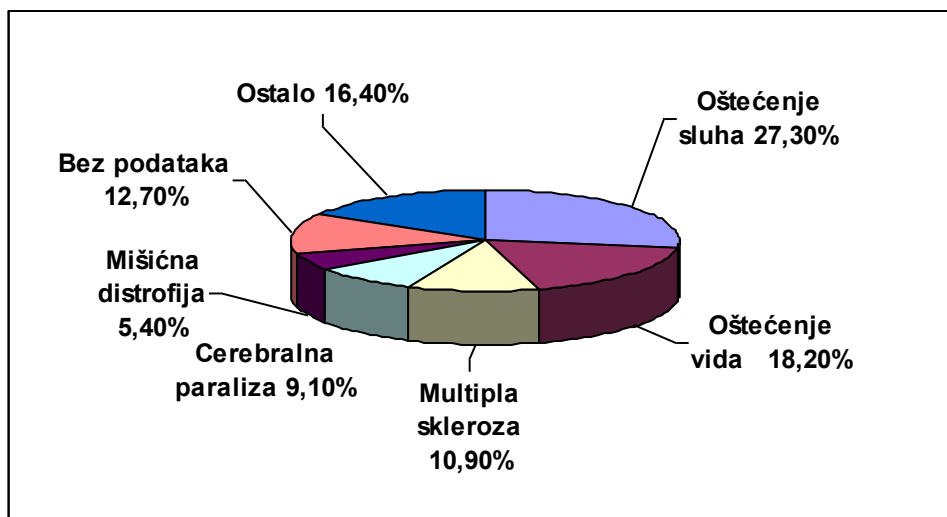

Slika 1: *Struktura ispitanika/-ca prema godinama starosti*

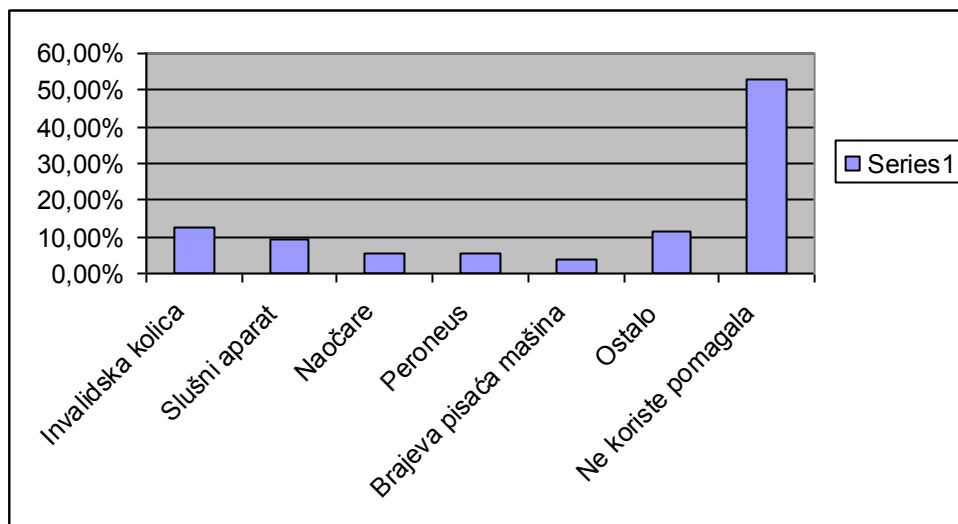
Slika 2: Struktura ispitanika/-ca prema stepenu obrazovanja

Struktura grupe prema **vrstama invaliditeta** ispitanika/-ca prikazana je u sledećem grafikonu:

Slika 3: Struktura ispitanika/-ca prema vrsti invaliditeta

Od ukupnog broja ispitanika/-ca, njih 26 (47,3%) koristi **pomagala**, a 29 (52,7%) ne koristi pomagala. Među onima koji koriste pomagala, struktura je sledeća:

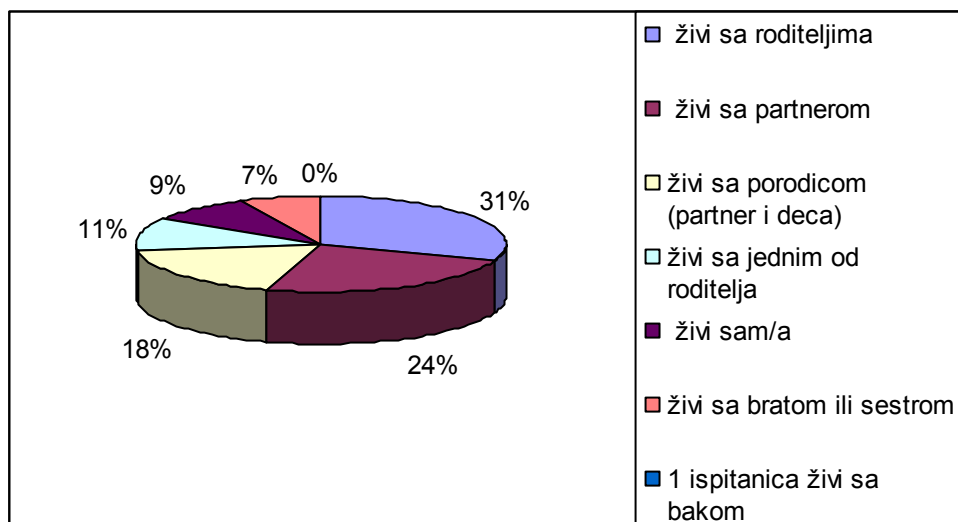

Slika 4: Struktura grupe ispitanika prema vrsti pomagala

U grupu „Ostalo“ spadaju: lupa, Anre, kontaktna sočiva, štap

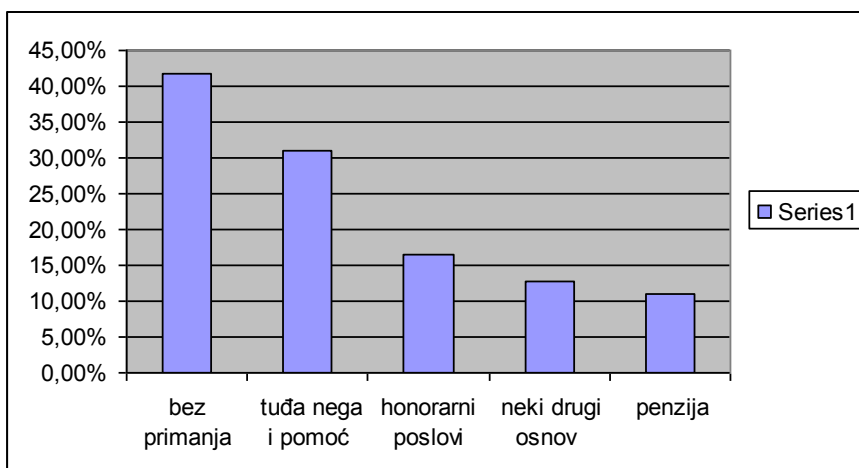
Bračni status

Nije u braku 32 (58,2%) ispitanika/-ca, u braku 19 (34,5%), a razvedenih je 3 (5,5%) od ukupnog broja ispitanika. **Decu ima** 16 (29,1%) ispitanika/-ca, dok 38 njih (69,1%) nema dece.

Slika 5: Struktura porodice u kojoj ispitanici/-ce žive

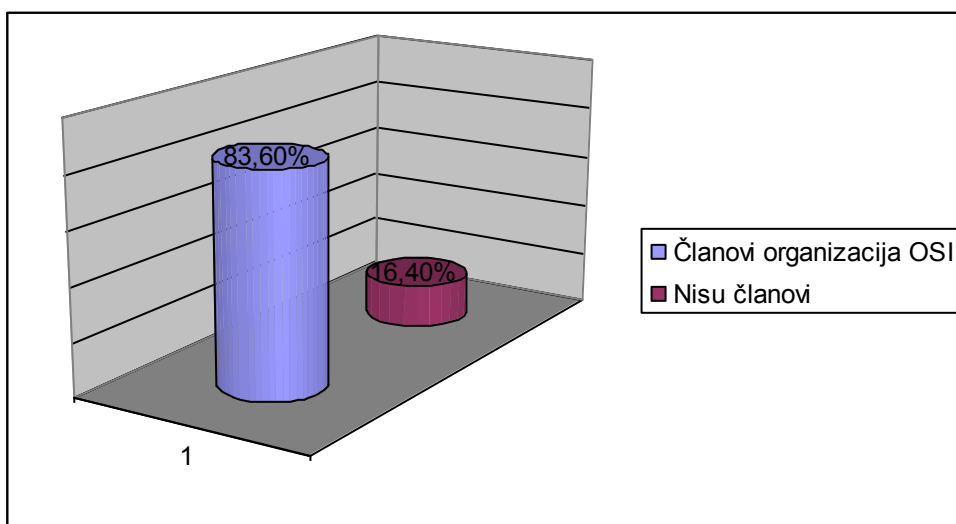
Finansijska primanja ispitanika/-ca

Slika 6: *Finansijska primanja ispitanika/-ca*

Članstvo u organizacijama

Od ukupnog broja ispitanika/-ca, njih 83,6% (46) su članovi organizacija (od toga njih 9 su istovremeno članovi više organizacija)

Slika 7: *Članstvo u organizacijama OSI*

Aktivnih članova ima 18 (32, 7%), od toga 1 predsednica organizacije, 1 podpredsednik, 1 vd predsednika, 2 sekretara, 2 delegata u skupštini, a ostalo su članovi raznih sekcija (kulturne, sportske i sl.)

Stepen formalnog obrazovanja

Među ispitanicima je ukupno 7 njih sa visokim obrazovanjem (12,73%).

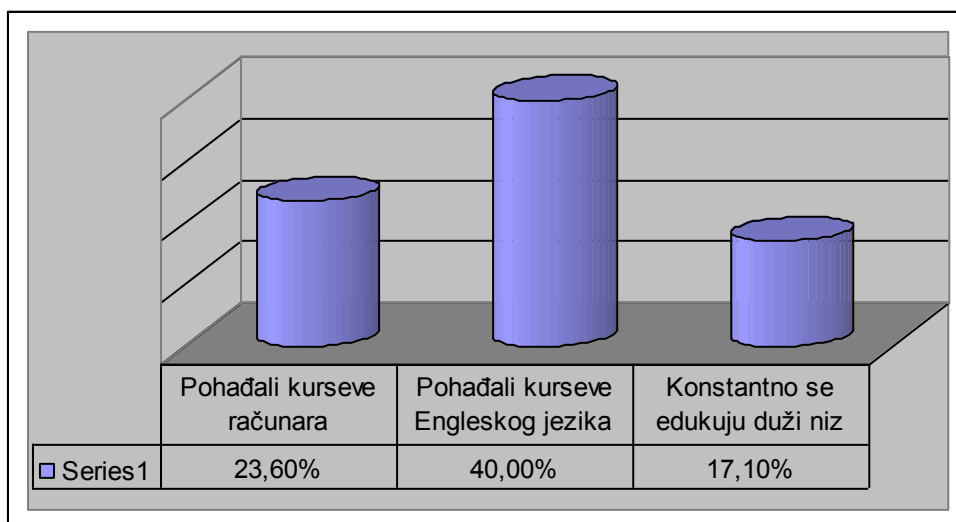
Među njima je 2 profesora Srpskog jezika, 1 diplomirani menadžer, 1 pedagog, 2 slikara, 1 inženjer poljoprivrede.

Među ispitanicima sa završenom srednjom školom nalaze se uglavnom zanatlije i tehničari različitih profila.

Neformalno obrazovanje

63,6% (35) ispitanika/-ca je prošlo kroz neki vid neformalnog obrazovanja.

Od tog broja njih 23,6% (13) je pohađalo kurseve stranog jezika, isto toliko neke specijalne kurseve, a 40% (22) je prošlo kurs računara.

Slika8: Sadržaj neformalnog obrazovanja 35 ispitanika

Period u kojem je realizovan proces neformalnog obrazovanja kreće se od 1998 do danas. Njih 6 duži niz godina prolazi kroz različite kurseve i konstantno se edukuje.

Devet ispitanika/ca je navelo da nije prošlo nikakav kurs, dok preostali ispitanici/ce nisu odgovorili/e na ovo pitanje.

Kompjuterska pismenost

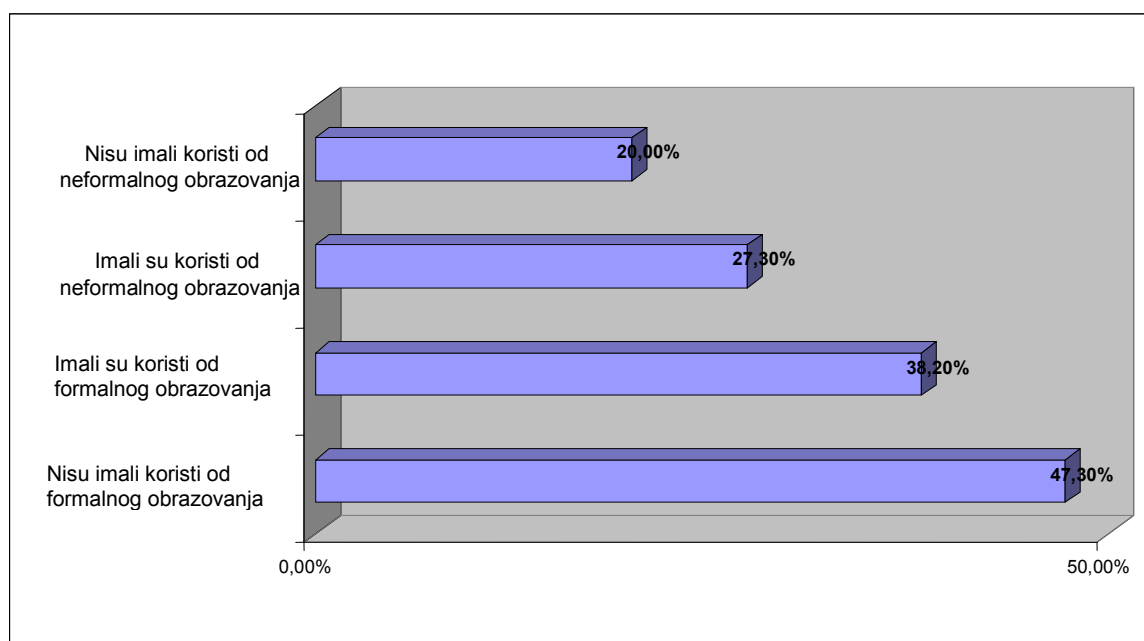
Kompjuter koristi 46 (83,7%) ispitanika/ca, a čak 37 (67,3%) ispitanika/ca ima svoj računar. Mogućnost korišćenja računara nema njih dvoje, a svega 6 ne zna da koristi kompjuter.

Na pitanje o tome kako vide korist od formalnog obrazovanja

26 (47, 3%) ispitanika/ca procenjuje da nije imalo koristi. Kao razloge, njih 4 navodi da je njihova struka deficitarna, dok 1 ispitanik smatra da zbog invaliditeta nije od obrazovanja imao nikakve koristi.

21 (38,2%) ispitanik/ca navodi da je imalo koristi od obrazovanja, a razlozi su: ostvarenje radnog odnosa (njih 8), opšta kultura (2 ispitanika/ca) i bolje snalaženje u NVO-u (1 ispitanik).

Na pitanje o tome kako vide korist od neformalnog obrazovanja, njih 11 (20%) kaže da nije imalo koristi, 15 (27,3%) da je imalo koristi (5 je našlo posao, 2 je to iskoristilo za razvoj ličnosti, odnosno jačanje samopouzdanja, 4 navodi da je iskoristilo neformalno obrazovanje za sopstvene potrebe ne precizirajući koje)

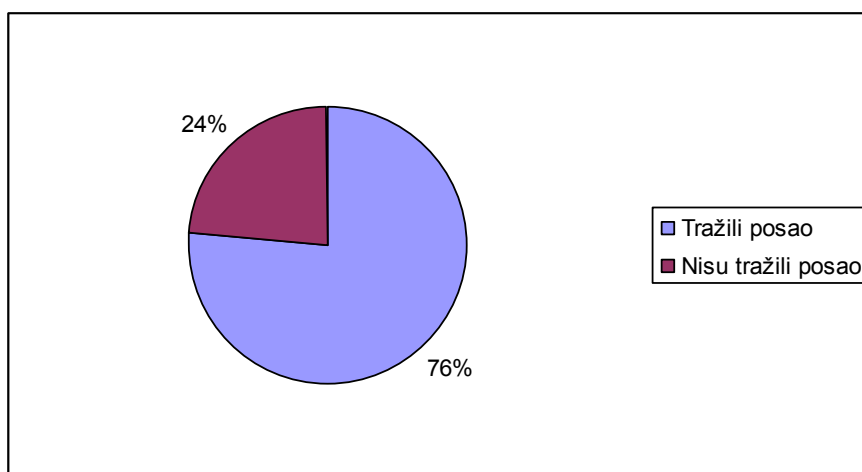

Slika 9: *Koliko koristi ispitanici smatraju da su imali od obrazovanja*

Traženje posla

Od ukupnog broja ispitanika/-ca, njih 13 (23,6%) nije uopšte tražilo posao (od toga 2 je u penziji, 5 prima tuđu negu i pomoć, 1 ima primanja, 2 su studenti, 2 navodi da je razlog tome invaliditet (primaju tuđu negu i pomoć), 1 kaže da nije imao potrebe za poslom, 1 kaže da nije dovoljno obrazovan).

Njih 42 (76,4%) je tražilo posao. Od toga njih 38,2% je posao tražilo preko oglasa, isto toliko preko prijatelja, 30,9% preko Nacionalne službe za zapošljavanje, 29,1% preko svoje organizacije, 23,6% je imalo direktne kontakte sa poslodavcem, 14,5% putem interneta, 5,5% preko privatnih agencija.

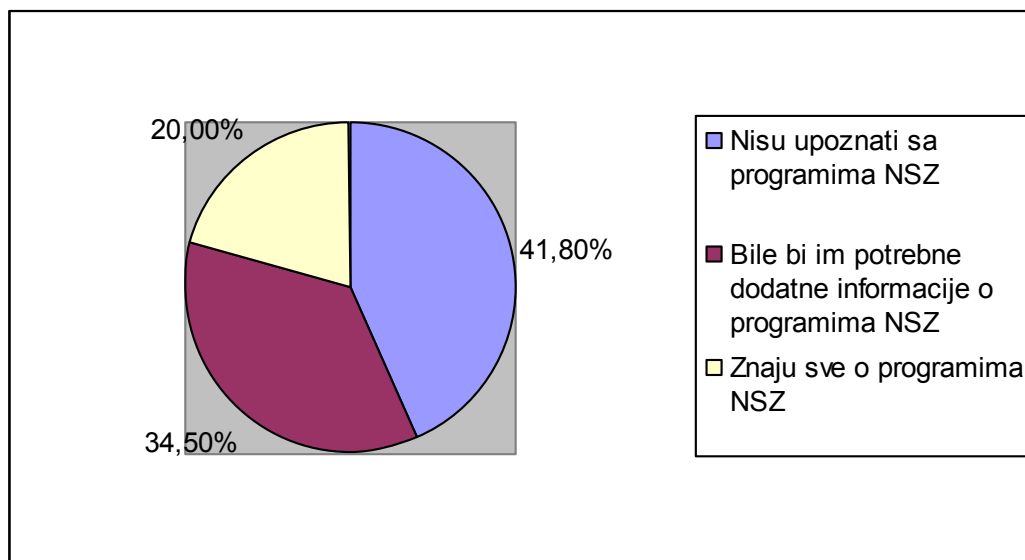
Slika 10: *Traženje posla*

Kada je reč o ishodu traženja posla, od 42 ispitanika/ce koliko ih je tražilo posao, 24 (57,1%) nije našlo posao, njih 3 je našlo honorarni posao, 1 radi na crno, a 5 je našlo posao. Oni koji su dobili posao koristili su svoje kontakte u procesu traženja posla (u 3 slučaja posao je tražen u direktnom kontaktu s poslodavcem, u 2 slučaja preko prijatelja i u 1 slučaju preko svoje organizacije), kao i oni koji su dobili honorarni posao (1 putem oglasa, 2 direktnim kontaktima, 1 preko prijatelja, 2 preko svoje organizacije). Ispitanik koji radi na crno posao je našao u direktnom kontaktu s poslodavcem.

Petoro od svih ispitanika/ca koji/e su tražili/e posao kaže da nije nailazilo na prepreke (i to oni koji su zaposleni), njih 16 (29,1%) govori da zbog invaliditeta nisu mogli da nađu posao, a njih 6 (10,9%) prepoznaju diskriminaciju kao prepreku u traženju posla.

U evidenciji Nacionalne službe za zapošljavanje je 29 (52, 7%) ispitanika, a njih 25 (45,5%) nije na evidenciji (od toga 4 studenta i 5 penzionera).

Kada je reč o **stepenu informisanosti o programima NSZ** kojima se podstiče zapošljavanje osoba sa invaliditetom, ispitivanje pokazuje sledeće: 23 (41,8%) ispitanika/-ca nije upoznato sa programima evidencije, 19 (34,5%) nema dovoljno informacija o tome, a 11 (20%) kaže da znaju sve o programima.

Slika 11: Upoznatost sa programima NSZ za podsticanje zapošljavanja OSI

Od 29 ispitanika-ca koji su na evidenciji NSZ, 12 ne zna ništa o programima, 7 bi moglo da zna više, a 9 je upoznato sa programima.

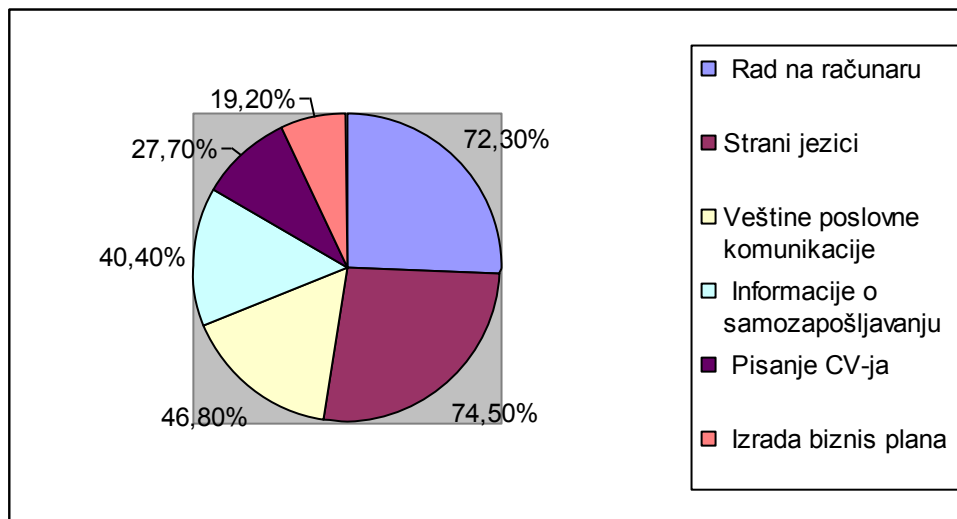
Ukupno 6 ispitanika je bilo uključeno u programe NSZ i to u programe aktivnog traženja posla (4) i samozapošljavanja (1).

Na sajmu zapošljavanja učestvovao je 1 ispitanik. Zanimljivo je da među 6 ispitanika koji su bili uključeni u programe NSZ njih dvoje nije na evidenciji NSZ.

Drugi programi edukacije

85,5% nije učestvovalo u takvim programima, a 10,9% jeste (njih 6).

Na pitanje da li smatraju da bi dodatne edukacije povećale mogućnost zaposlenja, 7 (12,7%) ispitanika/-ca smatra da dodatnom edukacijom ne bi povećalo mogućnosti za zaposlenje (2 kao razlog navodi invaliditet, a 1 kaže da nema svrhe jer sve ide preko veze...). Njih 47 (85,5 %) misli da bi dodatna edukacija u tom smislu bila od koristi. Iz ove grupe ispitanika, o različitim programima imaju sledeće mišljenje:

Slika 10: Edukacije koje bi povećale mogućnost zaposlenja

Takođe, pominju i stručnu praksu i druge kurseve praktičnih veština i znanja

Faktori koji bi olakšali traženje posla

Ispitanici/-ce su ovako rangirali značaj faktora koji bi olakšali zapošljavanje osoba sa invaliditetom.

1. **dodatna edukacija,**
2. **pristupačno radno okruženje,**
3. **informacije** i to o slobodnim radnim mestima i aktivnom traženju posla,
4. **prevoz,**
5. **personalna asistencija,**
6. **tumač**
7. **druga pomagala.**

Spremnost na prekvalifikaciju

Njih 69,1% (38) je spremno da se prekvalifikuje. Među onima koji su spremni na prekvalifikaciju, njih 12 bi to učinilo pod uslovom da im je posao zagaranatovan, a 3 da im je obezbeđen prevoz. Među 38 onih koji bi se prekvalifikovali je 31 ispitanik/-ca koji aktivno traže posao.

Ukupno 25,5% (14) nije spremno da se prekvalifikuje jer 5 navodi da vole svoje zanimanje, 2 smatraju da već imaju dovoljno znanja, a 2 kažu da nemaju vremena za to. Među njima je 1 student i 3 zaposlenih.

Kakav posao bi radili: 18 (32,7%) ispitanika/ca bi radilo posao koji nije u njihovoj struci, 22 (40%) bi radilo posao u struci, a 2 bi i jedno i drugo.

Radno vreme

Među ispitanicima/-cama, 35 (63,6%) njih je spremno na puno radno vreme, 7 (12,7%) ne može da se obaveže, 6 (10,9%) bi radilo pola radnog vremena, a 5 (9,21%) po potrebi poslodavca.

Hobi

Njih 58,2% (32) ima hobi, od toga njih 19 smatra da bi taj hobi mogao da preraste u posao. Među hobijima najučestalije je čitanje, pantomima i slikanje (uglavnom kod gluvih), hortikultura, fotografija, aikido...

Njih 34,5% (19) nema hobi.

Informisanost

Ispitanici su gotovo podeljeni u pogledu informisanosti o bilo kojoj temi. U najvećoj meri (58,2%) navode da im nedostaju informacije upravo u vezi sa zapošljavanjem i u vezi sa obavezama poslodavca prema radniku sa invaliditetom.

Među ostalim nedostajućim informacijama, navode informacije o slobodnim radnim mestima i uopšteno o pravima OSI.

Šta je potrebno da OSI ostvare pravo na rad i zapošljavanje?

Uglavnom se odgovori ispitanika/-ca mogu podeliti u sledeće grupe:

Očekivanja od države u pogledu legislative i formalnog regulisanja pitanja zapošljavanja osoba sa invaliditetom

Očekivanja od poslodavaca u smislu prilagođavanja radnih uslova nediskriminacije i slično (što je direktna posledica gornjeg preduslova)

Očekivanja od šire javnosti u pogledu predrasuda koje imaju

Potrebe za informacijama

Neki od odgovora:

- smanjenje diskriminacije i predrasuda
- omogućiti zakonski da na svim radnim mestima poslodavci moraju da zaposle određen broj OSI (bolji zakoni),
- obrazovanje, finansijska pomoć
- više informacija
- povećanje svesti javnosti o mogućnostima i pravima OSI
- olakšice za poslodavce koji zapošljavaju OSI
- Obrazovanje, Prevoz, Pristupačnost

Stav javnosti prema OSI?

Odgovori na ovo pitanje su uglavnom ujednačeni. Ispitane osobe sa invaliditetom uglavnom smatraju da je stav javnosti prema njima negativan, obojen predrasudama, karitativan (milosrdno), zasnovan na nepoznavanju samih OSI.

Neki od odgovora koji to ilustruju:

- nerealan, obezvređujući, nerazumevajući, ne veruje se u želju i sposobnost OSI za rad
- nekorektan
- nerazumvanje OSI
- loš, predrasude
- diskriminacija
- predrasude
- OSI je potrebna pomoć (predrasude)
- OSI su nesposobne za rad (predrasude)
- previše diskriminacije, ali odgovornost je na OSI koje su često povučene i same sebe izoluju

- *U početku zategnut, posle se priviknu i prihvate osobu*
- *Mislim da nas smatraju manje produktivnim i pošto bi radno mesto trebalo da bude prilagođeno našim potrebama, samim tim i skuplje*
- *Ljudi idu iz krajnosti u krajnost ili ih smatraju bićima koja imaju natprirodne sklonosti i mogućnosti ili ih smatraju nesposobnim za bilo šta. Dobar deo ljudi vrši diskriminaciju i ne stavljaju ih u ravnopravan položaj.*

DISKUSIJA O REZULTATIMA I ZAKLJUČCI

Ovo ispitivanje je sprovedeno prvenstveno s ciljem da se utvrdi kakva je motivacija osoba sa invaliditetom za rad i koji su to faktori koji utiču na njihovu motivaciju (kako oni koji je slabe, tako i oni koji se mogu iskoristiti radi povećanja njihove motivacije). Jedan od većih problema na koji se naišlo tokom realizacije istraživanja bilo je prikupljanje uzorka ispitanika. Naime, među osobama sa invaliditetom najveći broj je onih kojima je potrebna podrška i koje su još uvek neaktivne, zatvorene u svojim domovima iz različitih razloga. Kanale komunikacije sa njima imaju uglavnom samo organizacije čiji su oni članovi. Do nameravane ciljne grupe bilo je izuzetno teško doći, što zbog različitog nivoa saradljivosti organizacija osoba sa invaliditetom, što zbog nemanja pristupa drugim izvorima podataka o osobama sa invaliditetom koje nisu članovi organizacija OSI. Stoga je uzorak istraživanja prigodan i čine ga ispitanici do kojih se došlo putem kontakata njihovih organizacija. Reč je o grupi ispitanika uglavnom obuhvaćenih iz redova aktivnijih članova udruženja osoba sa invaliditetom. Podaci prikupljeni na takvom uzorku nisu reprezentativni za populaciju o kojoj je reč, te nije moguće na osnovu njih izvoditi precizne generalizacije.

Gornji podatak je sam po sebi indikativan i u smislu da je na „sceni“ trenutno određen broj korisnika iz ove populacije koji je donekle već osnažen, angažovan negde i da je značajan broj pojedinaca bio korisnik/-ca više različitih usluga i programa edukacije, psihosocijalne podrške itd.

U prilog ovom zaključku ide i podatak da je više od polovine ispitanika (63,6%) prošlo kroz neki vid neformalnog obrazovanja (uglavnom kurseve stranog jezika i/ili računara, ali i drugih specijalizovanih kurseva). Takođe, kompjuter koristi 46 (83,7%) ispitanika/ca, a čak 37 (67,3%) ispitanika/ca ima svoj računar.

Evidentno je, dakle, da je ovim ispitivanjem obuhvaćen jedan, i to, nažalost, manji deo populacije osoba sa invaliditetom koji je obrazovaniji i aktivniji.

Interesantno je pak da je upravo među najaktivnijim predstavnicima osoba sa invaliditetom (aktivnim traženjem posla bavilo se 42 ispitanika), zaposleno samo njih devetoro (3 honorarno, a 1 radi na crno), a da 47, 3% ispitanika/ca procenjuje da nije imalo koristi od formalnog obrazovanja i 20% ispitanika/-ca da nije imalo koristi ni od neformalnog obrazovanja u smislu nalaženja posla. Samo 8 ispitanika ističe da je ostvarenje radnog odnosa bila direktna korist njihovog obrazovanja, dok nekolicina u obrazovanju vidi izvor opšte kulture i bolje snalaženje u NVO-u. Naime, među ispitanicima koji su prošli kroz neki vid neformalnog obrazovanja (35 od 55 ispitanika/-ca (63,6%) bilo je i onih koji su tražili i onih koji nisu tražili posao. Među onima koji vide korist u neformalnom obrazovanju (njih 15) petoro je onih koji su zaposleni, a ostali ističu da su imali drugačije motive za pohađanje kurseva, prvenstveno razvoj ličnosti, jačanje samopouzdanja, potrebu za druženjem, komunikacijom, upotpunjavanjem slobodnog vremena i slično.

Najuspešniji u nalaženju posla bili su oni koji su koristili lične veze i kontakte. Verovatno je to razlog što petoro od zaposlenih ispitanika/ca kaže da nije nailazilo na prepreke prilikom traženja posla. Međutim, 16 ispitanika koji nisu imali uspeha u traženju posla ističu da je razlog tome invaliditet, a za njih 6 bi se moglo reći da su svesni da je razlog tome diskriminacija. Ako se u obzir uzmu i odgovori ispitanika na pitanja o stavovima javnosti prema OSI i faktorima koji bi olakšali ostvarivanje njihovog prava na rad i zapošljavanje, može se zaključiti da ispitanici imaju razvijenu svest o tome da su prepreke u okruženju ono što ih ometa, a ne sam invaliditet.

Izmene postojećih i donošenje novih zakona, te promene u celokupnom društvenom sistemu izdvojeni su od strane ispitanika kao najvažniji činioci za poboljšanje i ostvarivanje prava OSI na rad i zapošljavanje, ali i život uopšte.

Indikativan je podatak da među ispitanicima koji posao nisu nikada tražili (njih 13) ima ljudi koji su kao mladi otišli u invalidsku penziju (nema ispitanika starijeg od 40 godina), osoba koje primaju tuđu negu i pomoć ili druge socijalne olakšice čime se zadovoljavaju, ne trudeći se da traže posao. Moguće je da je razlog tome osećanje sigurnosti i strah da bi ukoliko bi se eventualno zaposlili izgubili pravo na date beneficije.

Među ispitanicima koji aktivno traže posao njih 38 je spremno na prekvalifikaciju. Međutim, njih 12 bi to učinilo pod uslovom da im je posao zagarantovan, a 3 da im je obezbeđen prevoz. Na osnovu toga se čini da ispitanici nemaju poverenja u efekte svog ličnog truda i usavršavanja u pogledu nalaženja posla, te traže garanciju da će se njihov trud isplatiti. To ne čudi kada se ima u vidu pomenuta činjenica da je samo petoro ispitanika stalno zaposleno i to onih ispitanika koji su posao našli koristeći lične veze i kontakte.

S obzirom na to da je najveći broj ispitanika nezaposlen (njih 46) zanimljivo je da je na evidenciji Nacionalne službe za zapošljavanje samo 29 ispitanika. Među 25 ispitanika koji nisu na evidenciji su 4 studenta i 5 penzionera. Pritom, među ispitanicima sa evidencije samo njih devetoro je upoznato sa programima koje ta služba nudi, dok njih 12 ne zna ništa o tome. Svega 6 ispitanika je bilo uključeno u programe NSZ od čega dvoje i nisu na evidenciji službe (studenti). Sve ovo ukazuje na to da ispitanici iako svesni potrebe aktuelnog tržišta rada za sticanjem novih znanja i permanentnim usavršavanjem (čak 85,5% njih smatra da im dodatne edukacije mogu biti korisne), nisu dovoljno informisani o mogućnostima osposobljavanja za uspešnije traženje posla, kao ni o dodatnim edukacijama koje bi im pomogle da uspešnije obavljaju svoje poslove, te da rad nacionalne službe nije dovoljno transparentan, barem kada je o osobama sa invaliditetom reč. Pored toga, netransparentnost relevantnih institucija, predrasude poslodavaca i okoline, diskriminacija, nepristupačnost i nedostatak prevoza pokazali su se kao činioci koji

utiču na smanjenje motivisanosti osoba sa invaliditetom da se aktivno angažuju u traženju posla i da veruju da će im to doneti željene rezultate, odnosno samo zaposlenje. Kako se to u ovom slučaju pretežno odnosi na one koji su već iole aktivni i angažovani, može se pretpostaviti da je situacija još teža onima koji su manje ili nikako informisani i koji su se prepustili tome da im sistem i okruženje određuju sudbinu.

Stoga, među faktorima koji bi dodatno olakšali zapošljavanje osoba sa invaliditetom, ispitanici/-ce ističu sledećim redom: 1. **dodatnu edukaciju**, 2. **pristupačno radno okruženje**, 3. **informacije** i to o slobodnim radnim mestima i aktivnom traženju posla, 4. **prevoz** i drugo.

Generalno, može se izvući nekoliko grupa zaključaka na osnovu nalaza ovog istraživanja:

- Osobe sa invaliditetom u Novom Sadu nemaju dovoljno informacija o mogućnostima osposobljavanja za uspešnije traženje posla, kao ni o dodatnim edukacijama koje bi im pomogle da uspešnije obavljaju svoje poslove
- Najinformisaniji i najangažovaniji predstavnici osoba sa invaliditetom nisu zadovoljni efektima obrazovnog sistema i neformalnih edukacija na njihovu mogućnost zapošljavanja
- Edukacija (bilo formalna ili ne) nije dovoljna za zapošljavanje OSI
- Potrebno je sistemski raditi na poboljšanju uslova zapošljavanja OSI i to prvenstveno kroz: regulaciju zakona, obezbeđivanje pristupa informacijama i pristupačno radno okruženje.
- Program i rad Nacionalne službe za zapošljavanje i drugih relevantnih državnih institucija nije dovoljno transparentan za OSI
- Najveći deo ispitanika ovog istraživanja bi se prekvalifikovao kada bi to značilo siguran posao, što je prostor za razmišljanje i planiranje pružaoocima ovakvih usluga.

- Sve navedene teme edukacije su obeležene kao korisne, s tim da ubedljivo vode one koje su već dosta eksploatisane, što govori o stereotipnosti u odgovaranju na upitnik između ostalog, i nedostatku ideja o drugim mogućim edukacijama.
- Odgovori ispitanika na pitanja o stavovima javnosti prema njima i o tome šta je potrebno da bi OSI ostvarile pravo na rad su prilično stereotipna, što može biti posledica načina popunjavanja (eventualno bliskost između pojedinih ispitanika, bračni parovi, grupa koja dugo zajedno učestvuje u nekoj aktivnosti svoje organizacije pa zajedno popunjava upitnik i slično), ali i toga da su svi oni uglavnom međusobno povezani i solidno upoznati sa trendovima u invalidskom pokretu. Zato su na kraju isplivali odgovori koji su praktično očekivani i bez iznenađenja za ispitivače, ali značajni u smislu potkrepljenja određenih pretpostavki, kao što su pretpostavke o potrebama OSI za lakše traženje posla.

PREPORUKE

Na osnovu rezultata ankete može se izvesti nekoliko preporuka za dalji rad na polju edukovanja i osnaživanja osoba sa invaliditetom za zapošljavanje.

Za pružaoce usluga i organizatore programa podrške:

- Potrebno je obezbediti participaciju korisnika u kreiranju programa i metodologije edukacija, kao i u monitoringu,
- Potrebno je obezbediti više informacija o svrsi ovakvih programa i kontinuirano obavestavati korisnike o tome, podsećati ih na vezu između programa i očekivanog efekta
- Za osobe sa invaliditetom koje bezuspešno traže posao potrebno je kreirati programe koji bi se više bazirali na njihovim individualnim kapacitetima, na izgradnji pozitivnih stavova o ishodu traženja posla, pozitivnih stavova prema neformalnom obrazovanju. Na taj način se može očekivati i da će oni više vrednovati sopstvene veštine koje su eventualno već stekli tokom edukacija

- Bilo bi dobro u da nosioci programa edukacije i podrške u *okviru npr. Nacionalne službe za zapošljavanje* kreiraju programe povezivanja korisnika iz redova OSI i poslodavaca, zajedničke edukacije za ove dve grupe koje će rezultirati direktnim zapošljavanjem OSI
- Neophodno je omogućiti **novim korisnicima** pristup programima psihosocijalne podrške i osnaživanja, koji bi ih zatim pripremili za programe koji će ih uvesti u svet aktivnog traženja posla.
- Da bi se otvorio postojeći krug primalaca usluga i prodrlo do korisnika koji nisu dosad bili obuhvaćeni nikakvom organizovanom podrškom, korisno bi bilo osmisliti strategije komunikacije sa organizacijama koje imaju pristup pojedinačnim osobama, kao i formirati mrežu pružaoca usluga i organizacija osoba sa invaliditetom koja bi imala upravo svrhu mapiranja potreba u smislu zapošljavanja i svrhu pružanja adekvatnih programa podrške.

U Novom Sadu,

Februar-Mart 2007